

La casa d'en Granella

I

Els ratolins no s'imaginen la trampa de la ratera. Hi caurien, si se la imaginessin? Però no en són conscients, ni tan sols quan hi han caigut. S'enfilen xisclant pels barrots; treuen el musell punxegut entre un barrot i l'altre; no paren de fer voltes, cercant la sortida.

L'home que recorre a la llei sap, en canvi, que cau en una ratera. El ratolí hi lluita. L'home, que n'és conscient, es queda parat. Parat físicament, s'entén. Per dins, és a dir amb l'ànima, també fa com el ratolí, i encara pitjor.

Això feien, aquell matí d'agost, a la sala d'espera de l'advocat Zummo, els nombrosos clients, amarats de suor, menjats per les mosques i l'avorriment.

Enmig de la calor sufocant, la seva muda impaciència, turmentada per secretes preocupacions, s'exasperava per moments. Tanmateix, quiets allí, es llançaven entre si unes mirades terribles.

Cadascú hauria volgut només per a ell, per al seu litigi, el senyor advocat en exclusiva, però preveia que l'home, que havia de rebre tanta gent al llarg del matí, li dedicaria molt poc temps, i que, cansat, esgotat per l'excés de feina, amb aquella temperatura de quaranta graus, confús, marejat per l'examen de tantes qüestions, ja no tindria per al seu cas ni l'agudesia ni la lucidesa mental que li eren pròpies.

I cada cop que el passant, que copiava un informe a corre-cuita, amb el coll dur descordat i un mocador sota la barbeta, aixecava els ulls cap al rellotge de pèndol, dos o tres esbufegaven i més d'una cadira grinyolava. Uns altres, ja exhausts per la calor i la llarga espera, miraven aclaparats les altes prestatgeries plenes de pols, curulles de lligalls: plets antics, procediments, flagell i ruïna de tantes pobres famílies! Encara uns altres, amb l'esperança de distreure's, miraven les finestres amb les persianes verdes abaixades, d'on arribaven els sorolls del carrer, de la gent que caminava des preocupada i feliç, mentre ells, allí..., uf! I amb un gest furiosos espantaven les mosques, que, pobriques, obeint la seva naturalesa, els intentaven empipar encara una mica més i treure profit de l'abundant suor que l'agost i el turment desesperant dels tràmits judicials espremien dels fronts i de les mans d'aquells homes.

I, tanmateix, aquell matí, a la sala d'espera hi havia algú més molest que les mosques: el fill de l'advocat, un noieta malcarat d'uns deu anys que sens dubte s'havia escapat d'amagatotis de la casa annexa al bufet, sense mitjons, descamisat i amb la cara bruta, per alegrar els clients del papà.

—Tu com et dius? Vincenzo? Oh, quin nom més lleig! I aquest penjoll és d'or? S'obre? Com s'obre? I què hi ha dins? Oh, mira..., pèls... I de qui són? I per què els tens aquí?

Després, quan sentia darrere la porta del despatx les passes del seu pare, que acompanyava fins a la sortida algun client important, s'amagava sota la tauleta, entre les cames del passant. Tots, a la sala d'espera, es posaven drets i miraven amb ulls suplicants l'advocat, el qual, abans de tornar a entrar al seu despatx, aixecava les mans i deia:

—Una mica de paciència, senyors. D'un en un.

L'afortunat que tenia el torn el seguia obsequiós i tornava a tancar darrere seu la porta; per a la resta començava de bell nou una espera més desesperant i opressiva.

II

Només tres, que semblaven marit, muller i filla, no donaven cap senyal d'impaciència.

L'home, d'uns setanta anys, tenia un aspecte fúnebre; no s'havia volgut treure del cap un vell barret de copa alta, d'ala plana, tronat i verdós, segurament per no estalviar solemnitat al seu vestit negre, a l'ampla, feixuga i antiga levita, que exhalava una penetrant olor a naftalina.

Evidentment s'havia abillat així perquè considerava que era el que exigia una visita per anar a parlar amb el senyor advocat.

Tanmateix no suava.

Semblava que no tingués sang a les venes, de tan pàl·lid que era; i que tingués les galtes i la barbeta florides per un borrisol gris i esclarissat que pretenia ser una barba. Tenia els ulls estràbics, clars, enganxats a un gran nas inclinat; i seia encorbat, capcot, com esclafat per un pes insuportable; les mans descarnades, transparents, recolzades en el bastonet.

Al seu costat, en canvi, la dona tenia un aspecte d'allò més orgullós en la seva resplendent badoqueria. Grassa, mamelluda, opulenta, amb una cara grossa encesa i també una mica bigotuda, i un parell d'ulls negres esbatanats, mirant cap al sostre.

Pel que fa a la filla, a l'altre costat, tenia el mateix posat trist del pare. Primíssima, pàl·lida, amb els ulls també estràbics, seia com una geperudeta. Tant la filla com el pare semblaven no rodolar per terra perquè tenien entremig aquella donassa rabassuda que d'alguna manera els mantenia drets.

Tots tres eren observats per la resta dels clients amb intensa curiositat, barrejada amb un cert esglai hostil, encara que haguessin cedit, pobres, el seu torn tres cops, donant a entendre que havien de parlar amb l'advocat una bona estona.

Quina desgràcia els havia colpit? Qui els perseguia?
L'ombra d'una mort violenta, que cridava la seva venjança?
L'amenaça de la misèria?

La misèria segur que no. La dona anava sobrecarregada d'or: unes grosses arracades li penjaven de les orelles; un collaret de doble volta li cenyia el coll; un gran fermall de llàgrimes li anava amunt i avall al compàs del pit, que semblava una manxa; una llarga cadeneta li sostenia el ventall, i una gran quantitat d'anells massissos gairebé impedièn el moviment dels seus toscs dits sanguinis.

Ara ja ningú no els demanava permís per passar al davant: havia quedat clar que ells entrarien després de tothom. I s'esperaven amb molta paciència, absorts, més ben dit, sumits en la seva fosca preocupació secreta. Només, de tant en tant, la dona es ventava una mica, i després tornava a deixar caure el ventall, i l'home s'inclinava per repetir-li a la filla:

—Tinina, recorda't del didal.

Més d'un client havia provat d'empènyer el molestíssim fill de l'advocat cap a aquells tres; però el noi, espantat davant d'aquell lúgubre espectacle, s'havia fet enrere arrufant el nas.

El rellotge de pèndol ja marcava gairebé les dotze, quan, un cop tots els altres clients havien marxat més o menys satisfets, el passant, veient-los encara allí, immòbils com estàtues, els preguntà:

—Què esperen per entrar?

—Ah —féu l'home, posant-se dret amb les dues dones—, ja podem?

—I és clar que poden! —esbufegà el passant—. Fa estona que haurien pogut passar! Afanyin-se, perquè l'advocat dina al migdia. Perdonin, el seu nom?

L'home es va treure finalment el barret de copa alta i, de sobte, en descobrir el cap calb, va deixar al descobert el martiri que aquella terrible levita li havia fet patir: rius infi-

nits de suor van brollar-li del crani rosenc i fumejant i li van inundar el rostre exsangüe, endimoniât. S'inclinà mentre sospirava el seu nom:

—Serafino Piccirilli.

III

L'advocat Zummo creia que havia acabat per aquell dia, i ordenava els papers del seu escriptori per marxar, quan va veure davant seu aquells tres nous, desconeguts clients.

—Vostès són? —preguntà de mala gana.

—Serafino Piccirilli —repetí l'home fúnebre, fent una inclinació encara més exagerada, mentre mirava la dona i la filla per veure com feien la reverència.

La van fer bé, i instintivament l'home acompanyà amb el cos el seu moviment de micos ensinistrats.

—Seguin, seguin —digué l'advocat Zummo, amb els ulls esbatanats davant l'espectacle d'aquella mímica—. És tard, me n'he d'anar.

Tots tres van seure immediatament davant l'escriptori, incomodíssims. La contracció del tímid somriure a la cara cerúlia d'en Piccirilli era horrible: encongia el cor. Qui sap quant de temps feia que aquell pobre home no reia!

—Miri, senyor advocat...

—... hem vingut —començà al mateix temps la filla.

Mentre la mare, mirant el sostre, esbufegà:

—Coses de l'altre món!

—En fi, que parli un —digué en Zummo, sorrut—. De forma clara i concisa. De què es tracta?

—D'això, senyor advocat —va reprendre en Piccirilli, empassant una mica de saliva—. He rebut una citació.

—És un criminal, senyor advocat! —proferí novament la dona.

—Mamà —féu tímidament la filla, per exhortar-la a callar o a parlar amb més moderació.

En Piccirilli va mirar la dona i, amb l'autoritat que la seva escanyolida complexió li podia conferir, va afegir:

—Mararo', si us plau: parlo jo! Una citació, senyor advocat. Nosaltres hem hagut de deixar la casa on vivíem, perquè...

—Ja ho entenc, els han desnonat, no? —preguntà en Zummo per tallar ras i curt.

—No, senyor meu —va respondre humilment en Piccirilli—. Al contrari. Sempre hem pagat el lloguer puntualment, per endavant. Som nosaltres que hem marxat; és més, contra la voluntat del propietari. I ara el propietari ens reclama que respectem el contracte de lloguer i, a més a més, ens fa responsables dels danys i perjudicis, perquè, segons ell, li hem desacreditat la casa.

—Com, com? —féu en Zummo, ofuscat i mirant, aquest cop, la dona—. Vostès han marxat de la casa; l'han desacreditat, i el propietari... No entenc res. Parlin sense embuts, senyors meus! L'advocat és com el confessor. Comerç il·lícit, potser?

—No, senyor! —s'afanyà a respondre en Piccirilli, posant-se les mans al pit—. Quin comerç? Res! Nosaltres no som comerciants. Només la meva dona deixa alguna coseta..., així..., com a préstec, però a un interès...

—Honest, és clar!

—Cregui-ho, senyor meu, fins i tot permès per la Santa Mare Església... Però això no hi té res a veure. En Granella, que així es diu el propietari, diu que li hem desacreditat la casa perquè en tres mesos, en aquella maleïda casa, les hem vist de tots colors, senyor advocat! M'agafen..., m'agafen esgarriances només de pensar-hi!

—Oh Senyor, salveu i allibereu totes les criatures de la terra! —exclamà amb un formidable sospir la dona, po-

sant-se dreta, alçant els braços i, a continuació, fent-se el senyal de la creu amb la mà plena d'anells.

La filla, amb el cap cot i els llavis premuts, afegí:

—Una persecució... (Seu, mamà.)

—Perseguits, senyor meu —reblà el pare—. (Seu, Mararo'!) Aquesta és la paraula, perseguits! Durant tres mesos hem estat perseguits a mort, en aquella casa.

—Perseguits per qui? —cridà en Zummo, acabant de perdre la paciència.

—Senyor advocat —va respondre en veu baixa en Piccirilli, inclinant-se cap a l'escriptori i posant-se una mà a la boca, mentre amb l'altra imposava silenci a ambdues dones—. (Xxt...!) Pels esperits, senyor advocat!

—Per qui? —féu en Zummo, creient que ho havia sentit malament.

—Pels esperis, senyor meu! —reafirmà en veu alta la dona, fent el cor fort i sacsejant les mans a l'aire.

L'advocat es posà dret d'un salt, fet una fúria:

—Va, toquin el dos! No em facin riure! Perseguits pels esperits? Senyors meus, me n'he d'anar a dinar!

Aleshores ells, posant-se també drets, el van envoltar per retenir-lo, i es van posar a parlar tots tres alhora, suplicants:

—És cert, és cert! Sa senyoria no ens creu? Doncs escolti'ns... Esperits, esperits infernals! Els hem vist amb els nostres ulls! Vist i sentit... Ens han turmentat tres mesos!

Aleshores l'advocat Zummo, agitant-se de ràbia, exclamà:

—He dit que marxin! Això són bogeries! Per això m'han vingut a veure? Al manicomi, al manicomi, han d'anar, senyors meus!

—Però si ens han enviat una citació... —gemegà amb les mans juntes en Piccirilli.

—I molt bé que han fet! —els va cridar en Zummo a la cara.

—Què diu, senyor advocat? —va ficar cullerada la dona, apartant tothom—. Aquesta és l'assistència que sa senyoria presta a la pobra gent perseguida? Oh Déu meu! Sa senyoria parla així perquè no ha vist el que nosaltres hem vist! Existeixen, cregui'm, existeixen! Els esperits existeixen! I ningú no ho sap millor que nosaltres!

—Vostè els ha vist? —li preguntà l'advocat amb un somriure burleta.

—Sí, senyor meu, amb els meus propis ulls —afirmà tot d'una en Piccirilli, sense que l'hi preguntessin.

—I jo també, amb els meus —afegí la filla, fent el mateix gest.

—Amb els seus, és clar! —no va poder evitar retreure-li l'advocat Zummo, amb els índexs apuntant-li els ulls estràbics.

—I què passa amb els meus? —va saltar la dona a crits, fent-se una manotada furiosa al pit i esbatanant els ulls—. Jo els tinc com cal, gràcies a Déu, i ben grossos, senyor advocat! I jo també els he vist, sap, com ara el veig a vostè!

—Ah, sí? —féu en Zummo—. Com a molts advocats?

—Molt bé! —sospirà la dona—. Ja veig que sa senyoria no ens creu; però tenim moltíssims testimonis, sap? Tot el veïnat podria venir a declarar...

L'advocat arrufà les celles:

—Testimonis que han vist...?

—Vist i sentit, sí, senyor meu!

—Però que han vist... què, per exemple? —preguntà en Zummo, enrabiàt.

—Per exemple, cadires que es movien sense que ningú les toqués...

—Cadires?

—Sí, senyor.

—Com aquella cadira d'allà, per exemple?

—Sí, senyor meu, com aquella cadira d'allà, posar-se a

fer cabrioles per l'habitació, com fan els vailets pel carrer; i després, per exemple..., què li diria jo? Per exemple un coixinet de les agulles de vellut, en forma de taronja, que havia fet la meua filla Tinina, sortir volant del calaix i estavellar-se contra la cara del meu pobre marit, com llançat..., com llançat per una mà invisible; l'armari mirall cruixir i tremolar de dalt a baix, com si tingués convulsions, i dins..., dins de l'armari, senyor advocat..., se'm posa la pell de gallina només de pensar-hi..., rialles!

—Rialles! —afegí la filla.

—Rialles! —el pare.

I la dona, sense perdre temps, continuà:

—Totes aquestes coses, senyor advocat, les han vist i sentit les nostres veïnes, que estan disposades, com ja li he dit, a testificar. Nosaltres hem vist i sentit molt més!

—Tinina, el didal —sugerí, en aquest punt, el pare.

—Ah, sí! —començà dient la filla, refent-se amb un sospir—. Jo tenia un didalet de plata, record de l'àvia, que al cel sigui! El guardava com la nineta dels meus ulls. Un dia, el busco a la butxaca i no el trobo! Em poso a buscar-lo per tota la casa i no el trobo. Tres dies buscant-lo, i hi va haver moments que quasi també perdo el cap. Res! Quan una nit, mentre era al llit, sota la mosquitera...

—Perquè en aquella casa també hi ha mosquits, senyor advocat! —va interrompre la mare.

—I quins mosquits! —corroborà el pare, mig aclucant els ulls i sacsejant el cap.

—... sento —va continuar la filla—, sento una cosa que salta sobre el cel de la mosquitera...

En aquest punt, el pare la va fer callar amb un gest de la mà. Era el seu torn. Aquell era el moment acordat.

—Sap, senyor advocat? Igual que es fan saltar les pilotes de goma, que amb un copet tornen a la mà.

—Després —afegí la filla—, com si el llancessin encara

més fort, el meu didalet des del cel de la mosquitera s'estavella contra el sostre i cau a terra, abonyegat.

—Abonyegat —repetí la mare.

I el pare:

—Abonyegat!

—Salto del llit, tremolant de cap a peus, per recollir-lo i, quan m'ajupo, com sempre, des del sostre...

—Rialles, rialles, rialles... —va completar la mare.

L'advocat Zummo es va quedar pensant, amb el cap cot i les mans rere l'esquena; tot seguit es va refer, va mirar als ulls els tres clients, es gratà el cap amb un dit i digué amb una rialleta nerviosa:

—O sigui que uns esperits burletes! Segueixin, segueixin..., em diverteixo.

—Burletes? Però què burletes, senyor advocat! —començà de nou la dona—. Esperits infernals, hauria de dir sa senyoria! Que et treguin les flassades del llit, que se t'asseguin a la panxa de nit, que et tustin l'espatlla, que t'agafin pels braços; i que després moguin tots els mobles, facin sonar les campanetes, com si, Déu no ho vulgui!, hi hagués un terratrèmol; que t'enverinin el menjar, que et fiquin cendra a les paelles i les olles... I vostè els anomena burletes? No han pogut amb ells ni el mossèn ni l'aigua beneïda! Aleshores vam parlar amb en Granella, suplicant-li que ens alliberés del contracte, perquè no volíem morir d'espant i d'horror en aquella casa... Sap què ens va respondre, aquell criminal? Que allò eren romanços, ens va respondre. Esperits, quins esperits? Mengin, ens diu, bons entreccots, i els passaran els nervis, ens diu. L'hem convidat a veure-ho amb els seus propis ulls. Res. No n'ha volgut saber res; al contrari, ens ha amenaçat: «Aneu amb compte de fer enrenou», ens diu, «o us fulmino!». Així, tal com sona.

—I ens ha fulminat! —va concloure el marit, sacsejant el cap amargament—. Ara, senyor advocat, ens posem a les

seves mans. Sa senyoria es pot fiar de nosaltres: som gent com Déu mana, sabrem correspondre com cal.

L'advocat Zummo va fingir, com de costum, no haver sentit aquelles darreres paraules: es passà una bona estona estirant-se ara una punta del bigoti, ara l'altra, i després va mirar el rellotge. Estava a punt de tocar la una. Al pis del costat, la família feia una hora que l'esperava per dinar.

—Senyors —va dir—, suposo que són conscients que no puc creure en els seus esperits. Al·lucinacions..., històries de velles... Ara, examinem el cas des del punt de vista jurídic: vostès diuen haver vist..., no els anomenem esperits, per favor!..., diuen que fins i tot tenen testimonis, i està bé; diuen que viure en aquella casa se'ls havia fet insuportable per aquesta mena de persecució..., diguem-ne, estranya..., d'acord? El cas és nou i realment insòlit; i em tempta, els ho confesso. Però caldrà trobar en el codi alguna base, m'expli-co?, un fonament jurídic per a la causa. Deixin-me que ho miri, que ho estudiï, abans d'acceptar el cas. Ara s'ha fet tard. Tornin demà i els podré donar una resposta. Els va bé així?

IV

De seguida la preocupació per aquell estrany cas començà a voltar pel cap de l'advocat Zummo com una roda de molí. A taula, no va poder menjar; després de dinar, tampoc no va poder descansar, com solia fer cada dia, a l'estiu, estirat al llit.

«Esperits!», repetia dins seu de tant en tant; i els llavis se li entreobrien amb un somriure burleta, mentre davant dels ulls se li apareixien les còmiques figures dels tres nous clients, que juraven i perjuraven que els havien vist.

N'havia sentit parlar tants cops, d'esperits! I per culpa

de certes històries que li explicaven les minyones, de petit, ell mateix havia tingut una gran por. Encara recordava les angoixes que havien turmentat el seu pobre cor aterrit durant els terribles insomnis d'aquelles nits llunyanes.

—L'ànima! —sospirà en un moment donat, estirant els braços cap al cel de la mosquitera, per deixar-los caure, a continuació, feixugament sobre el llit—. L'ànima immortal... Doncs sí! Per acceptar l'existència dels esperits, cal pressuposar la immortalitat de l'ànima, que aviat és dit! La immortalitat de l'ànima... Hi crec o no hi crec? Sempre he dit i segueixo dient que no. Ara, si més no, hauria d'admetre el dubte, en contra de qualsevol anterior afirmació meva. I com quedo jo, ara? Analitzem-ho amb calma. Sovint fingim amb nosaltres mateixos, igual que amb els altres. Ho sé perfectament. Sóc molt nerviós i algun cop, ho reconec, quan m'he trobat sol, he tingut por. Por de què? No ho sé. Però he tingut por! A nosaltres..., sí, a nosaltres ens fa por indagar el nostre ésser més íntim, perquè una indagació d'aquesta mena ens podria mostrar diferents de com ens agrada creure'ns o que creguin que som. Jo mai no he pensat seriosament en aquestes coses. La vida ens distreu. Afers, necessitats, costums, totes les petites cabòries del dia a dia no ens deixen el temps suficient per reflexionar sobre aquestes coses, que, tanmateix, ens haurien d'interessar més que qualsevol altra. Que mor un amic? Doncs ens quedem parats davant la seva mort, com bèsties tossudes, i preferim girar enrere el pensament, a la seva vida, evocant de bell nou algun record, per prohibir-nos anar més enllà amb la ment, és a dir, més enllà del punt que ha marcat per a nosaltres la fi del nostre amic. I tal dia farà un any! Encenem una cigarreta per espantar amb el fum el desassossec i la tristesa. La mateixa ciència també s'atura allí, als límits de la vida, com si la mort no existís i no ens hagués de preocupar. Diu: «Vosaltres encara sou aquí; preocupeu-vos de viure, vosal-

tres!: l'advocat que pensi a fer d'advocat; l'enginyer, a fer d'enginyer...». D'acord! Jo faig d'advocat. Però aleshores l'ànima immortal, els senyors esperits, què fan? Vénen a trucar a la porta del meu despatx: «Ep, senyor advocat, que nosaltres també existim, sap? Nosaltres també volem ficar el nas al seu codi civil! Vostès, gent positiva, no volen tenir cura de nosaltres? Ja no volen preocupar-se de la mort? I nosaltres, alegrement, des del regne de la mort, venim a trucar a la porta dels vius, a petar-nos de riure dins dels armaris, a fer rodolar les cadires sota la seva mirada, com si fóssim vailets trapelles, a atemorir la pobra gent i a posar en un compromís, avui, un advocat que passa per culte; demà, un tribunal cridat a emetre una sentència del tot nova sobre nosaltres...».

L'advocat Zummo, emportat per una viva excitació, s'alça del llit i tornà a entrar al seu despatx per consultar el codi civil.

Només dos articles podien oferir algun fonament per al litigi: eren els articles 1575 i 1577.

El primer deia:

L'arrendador, per la mateixa naturalesa del contracte i sense necessitat d'especial estipulació, està obligat a:

1. Lliurar al llogater la cosa subjecta a lloguer.
2. Mantenir-la en un estat que faci possible l'ús del llogater.
3. Garantir-ne al llogater l'ús pacífic durant tot el temps que duri el lloguer.

L'altre article deia:

El llogater haurà d'estar assegurat contra tots els defectes o desperfectes de la cosa arrendada que n'impedeixin l'ús, encara que no fossin coneguts per l'arrendador en el moment

del lloguer. Si d'aquests defectes o desperfectes es derivés qualsevol perjudici per al llogater, l'arrendador estarà obligat a indemnitzar-lo, llevat que demostrï que els desconeixia.

Tanmateix, a excepció d'aquests dos articles, no hi havia cap altra via, de manera que calia demostrar l'existència real dels esperits.

Hi havia els fets i hi havia els testimonis. Però fins a quin punt eren fiables? I quina explicació podia donar la ciència d'aquells fets?

L'advocat Zummo tornà a interrogar, minuciosament, els Piccirilli; va reunir els testimonis que ells li van indicar i, un cop acceptat el cas, es posà a estudiar-lo apassionadament.

De primer llegí un compendi d'història de l'espiritisme, des dels orígens de les mitologies fins als nostres dies, i el llibre de Jacolliot sobre els prodigis del faquirisme; a continuació tot el que havien publicat els més il·lustres i fiables experimentadors, des de Crookes fins a Wagner, passant per Aksakof; des de Gibier fins a Zoellner, passant per Janet, Rochas, Richet i Morselli; i amb enorme estupor s'assabentà que avui dia els fenòmens anomenats espiritistes, per explícita declaració dels científics més escèptics i més positivistes, eren innegables.

—Ah, caram! —exclamà en Zummo, ara ja del tot encès i excitat—. Això canvia molt les coses!

Mentre havia tingut coneixement d'aquells fenòmens a través de gentussa com els Piccirilli i els seus veïns, ell, un home seriós, un home culte, nodrit de ciència positiva, se n'havia rigut i els havia rebutjat sense més ni més. Podia acceptar-los? Encara que l'hi haguessin fet veure i tocar amb les mans, més aviat hauria hagut de reconèixer que ell també era un al·lucinat. Però ara, ara que els veia defensats per l'autoritat de científics com Lombroso o Richet, ah, caram, la cosa canviava!

De moment, l'advocat Zummo deixà de pensar en la demanda dels Piccirilli i, de mica en mica, s'embranchà del tot, cada cop més convençut i amb un fervor creixent, en els estudis més recents.

Feia temps que ja no trobava en l'exercici de l'advocacia, tot i que li havia donat algunes satisfaccions i uns guanys ben sucosos, ja no trobava en la vida limitada d'aquella ciutat de províncies de mala mort cap aliment intel·lectual, cap desfogament de les desordenades energies que sentia bategar dins seu, la intensitat de les quals exagerava davant d'ell mateix, exaltant-les com a proves del propi valor, vaja, gairebé desaprofitat allí, entre les mesquineses d'aquella petita ciutat. Feia temps que se sentia inquiet, descontent de si mateix, de tot i de tots; cercava un puntal, un suport moral i intel·lectual, alguna fe, sí, un aliment per a l'esperit, un alliberament per a totes aquelles energies. I ves per on, ara, llegint aquells llibres... Renoi! El problema de la mort, el terrible *ser o no ser* de Hamlet, la terrible qüestió, quedava, doncs, resolta? Podia l'ànima d'un difunt tornar a «materialitzar-se» per un instant i venir a estrènyer-li la mà? Sí, a estrènyer-li la mà a ell, a l'incrèdul d'en Zummo, cec fins ahir, per dir-li: «Zummo, tranquil·litza't; deixa de preocupar-te de les misèries d'aquesta vida terrenal tan mesquina! Hi ha altres coses, veus? Un dia viuràs una vida ben diferent! Ànim! Endavant!».

Però també se li presentava, gairebé cada dia, en Serafino Piccirilli, uns cops amb la dona, uns altres amb la filla, per donar-li pressa, per encomanar-se a ell.

—Estudio el cas, l'estic estudiant! —els responia en Zummo, enfurismat—. No em distreguin, per l'amor de Déu! Estiguin tranquils; ja m'ocupo de vostès.

En canvi, ja no pensava en ningú. Ajornava les causes i es desempallegava també de la resta dels clients.

Tanmateix, per un deute de gratitud envers aquells po-

bres Piccirilli, els quals, sense saber-ho, havien mostrat al seu esperit el camí de la llum, al final decidí examinar atentament el cas.

Al principi se li plantejà una seriosa qüestió que el va desconcertar, i no pas poc. En tots els experiments, la manifestació dels fenòmens es produïa sempre gràcies a la virtut misteriosa d'un mèdium. No hi havia dubte que un dels tres Piccirilli devia ser mèdium sense saber-ho. Però, en aquest cas, el problema ja no seria de la casa d'en Granella, sinó dels mateixos inquilins; i tot el procés se n'anava en orris. Però, aleshores, si un dels Piccirilli fos mèdium sense saber-ho, la manifestació dels fenòmens no s'hauria produït també en la nova casa que havien llogat? En canvi, no havia estat així! D'altra banda, a les cases on havien viscut anteriorment, els Piccirilli asseguraven que sempre havien estat tranquils. Per què, doncs, aquelles espantoses manifestacions s'havien verificat només a la casa d'en Granella? Era evident que hi devia haver alguna cosa de veritat en la creença popular de les cases habitades per esperits. I, a més, hi havia la prova del fet. Negant de la manera més rotunda els dots de mèdium de la família Piccirilli, ell demostraria que era falsa l'explicació biològica que alguns científics escrupolosos havien intentat donar als fenòmens espiritistes. Biologia? Romanços! Calia admetre, sens dubte, la hipòtesi metafísica. O és que potser ell, l'advocat Zummo, era mèdium? I tanmateix parlava amb la tauleta. Mai no havia escrit un vers en sa vida, i tanmateix la tauleta li parlava en vers, amb les potes. Biologia? Romanços!

A banda d'això, com que a ell, més que el litigi dels Piccirilli, el que li urgia ara era esbrinar la veritat, faria algun experiment a casa dels seus clients.

En parlà als Piccirilli, però ells s'hi van rebel·lar, esporguïts. Aleshores l'advocat s'inquietà i els donà a entendre que aquell experiment era no només necessari per al litigi,

sinó imprescindible! Des de les primeres sessions, la senyoreta Tinina Piccirilli es revelà com una mèdium portentosa. En Zummo, en estat d'agitació, amb els cabells de punta, terroritzat i content, va poder assistir a totes —o a quasi totes— les manifestacions més sorprenents mai registrades o descrites en els llibres que havia llegit amb tanta passió. El cas se n'anava en orris, és cert, però ell, en acabar cada sessió, cridava als seus clients, fora de si:

—Però què els importa això, senyors meus? Paguin, paguin... Tot això són misèries, rucades! Déu del cel, aquí tenim la revelació de la immortalitat de l'ànima!

Tanmateix, podien aquells pobres Piccirilli compartir el generós entusiasme del seu advocat? El van prendre per boig. Com a bons creients, mai no havien dubtat gens ni mica de la immortalitat de les seves afligides i miserables ànimes. Aquells experiments, als quals es prestaven com a víctimes, per obediència, els semblaven pràctiques infernals. I debades els intentava encoratjar en Zummo. Fugint de la casa d'en Granella, creien que s'havien alliberat de la tremenda persecució; i ara, a la nova casa, per obra del senyor advocat, allí estaven de bell nou en contacte amb els dimonis, aclaparats pels mateixos terrors d'abans! Amb veu plorosa suplicaven a l'advocat que no en deixés transcendir res, d'aquelles sessions, que no els traís, per l'amor de Déu!

—D'acord, d'acord! —els deia en Zummo, indignat—. Per qui em prenen? Per un vailet? Estiguin tranquils, senyors meus! Els meus experiments, aquí, només són cosa meva. A més, l'home de lleis sabrà complir el seu deure davant del tribunal, que diantre! Defensarem l'existència del defecte ocult de la casa, no en tinguin cap dubte!

V

I el va defensar, efectivament, el defecte ocult de la casa, però sense cap mena de convicció, segur com estava ja de les facultats de mèdium de la senyoreta Piccirilli.

En canvi, deixà astorats els jutges, els col·legues, el públic que omplia la sala del tribunal de gom a gom, amb una inesperada, inspirada, fervent professió de fe. Va parlar d'Allan Kardec com si es tractés d'un nou messies; va definir l'espiritisme com la nova religió de la humanitat; digué que la ciència, amb els seus sòlids però freds instruments, amb el seu formalisme massa rigorós, havia superat la natura; que l'arbre de la vida, criat artificialment per la ciència, havia perdut la seva verdor, s'havia tornat estèril i donava fruits que es marcien i tenien gust de cendra i verí, perquè no ja els feia madurar l'escalfor de cap fe. Però, ara, vet aquí que el misteri començava a obrir les seves portes tenebroses: en el futur les obriria de bat a bat! Mentrestant, per aquesta primera escletxa arribaven fins a la humanitat espantada, en un angoixós neguit, ombres encara incertes i paoroses que venien a revelar el món del més enllà: estranyes llums, estranys senyals...

I en aquest punt l'advocat Zummo, amb una eloqüència d'allò més dramàtica, es posà a parlar de les manifestacions espiritistes més meravelloses, testimoniades, comprovades, acceptades per les més grans eminències de la ciència: físics, químics, psicòlegs, fisiòlegs, antropòlegs, psiquiatres; subjugant i sovint fins i tot espantant el públic que escoltava amb la boca oberta i els ulls esbatanats.

Però els jutges, malauradament, van voler tocar de peus a terra, segurament com a reacció als vols massa sublims de l'advocat defensor. Amb una irritant presumpció, van sentenciar que les teories, fins aleshores incertes, deduïdes dels fenòmens anomenats espiritistes encara no havien estat admeses ni acceptades per la ciència moderna, eminentment

positiva; que, pel que feia a la resta, considerant més de prop el procés, si segons l'article 1575 l'arrendador estava obligat a garantir al llogater l'ús pacífic de la cosa llogada, en el cas que els ocupava, com podia el mateix arrendador prevenir la casa contra els esperits, que són ombres incorpòries que vaguen? Com podia espantar les ombres? I, d'altra banda, segons l'article 1577, podien els esperits constituir un d'aquells desperfectes no visibles que impedeixen l'ús d'una casa? Eren potser un obstacle? I quins remeis hauria pogut fer servir el propietari contra ells? En conseqüència, havien de rebutjar sense més ni més les excepcions als acords convinguts.

El públic, encara commogut i profundament impressionat per les revelacions de l'advocat Zummo, mostrà unànimement el seu desacord envers aquella sentència que en la seva mediocritat, a banda de pretensiosa, semblava una burla. En Zummo protestà davant del tribunal amb un atac d'indignació tan gran que de poc no va ser arrestat. Furibund, salvà els Piccirilli de la commiseració general, tot proclamant-los, enmig de la gernació que aplaudia, màrtirs de la nova religió.

Mentrestant en Granella, el propietari de la casa, s'hi rabejava amb maligna alegria.

Era un homenot d'uns cinquanta anys, gras i sanguini. Amb les mans a les butxaques, cridava fort a qui el volgués escoltar que aquella mateixa nit aniria a dormir a la casa dels esperits, sol! Sol, sol, sí, perquè la vella minyona que feia tants anys que estava amb ell, gràcies a la infàmia dels Piccirilli, l'havia deixat plantat, després de declarar-li que estava disposada a servir-lo on fos, fins i tot en una cova, menys en aquella malaurada casa que aquells senyors havien desacreditat. I no havia aconseguit trobar en tota la ciutat cap altra criada o criat que tingués la valentia d'acompanyar-lo. Aquell era el bon servei que li havien prestat aquells impos-tors! I una casa perduda, com si estigués en ruïnes!

Però ara ell demostraria a tota la ciutat que el tribunal, condemnant aquells imbècils a pagar les despeses del judici i a indemnitzar-lo per danys i perjudicis, li havia fet justícia. Allí, ell sol! Els volia mirar a la cara, aquells senyors esperits!

I se'n burlava.

VI

La casa s'alçava en el barri més alt de la ciutat, al cim d'un turó.

La ciutat tenia allí dalt una porta, el nom de la qual, en àrab, que la pronúncia popular havia convertit en estranyíssim —*Bibirria*—, volia dir Porta dels Vents.

Més enllà d'aquesta porta hi havia una àmplia esplanada; i allí s'alçava solitària la casa d'en Granella. Davant només tenia un magatzem abandonat, la porta del qual, podrida i atrotinada, ja no tancava bé, i on només de tant en tant algun traginer s'aventurava a passar la nit per vigilar el carro i la mula.

Només un fanalet de petroli dissipava amb prou feines la foscor d'aquella esplanada, a les nits sense lluna. A dues passes, però, a l'altra banda de la porta, el barri era molt poblat, fins i tot saturat de tantes i tantes cases.

De manera que, al capdavant, la soledat de la casa d'en Granella no era pas tan gran, i semblava trista (ara, més que trista, espantosa) només de nit. De dia, podia ser l'enveja de tots els que vivien en aquelles cases amuntegades. Podien envejar-ne la soledat, i també la casa per si mateixa, no només per la vista que tenia i per l'aire que hi corria, sinó també per la manera com estava construïda, pel benestar i les comoditats que oferia, a un preu molt més baix que el de les altres cases, que no se li podien comparar en absolut.

Després que els Piccirilli l'abandonessin, en Granella l'havia restaurat de dalt a baix: empaperat nou; terra nou, de rajoles de València; els sostres repintats; les portes envernissades de bell nou, així com les finestres, els balcons i les persianes. Debades! Molts l'havien anat a visitar, per curiositat; però ningú no l'havia volgut llogar. En contemplar-la admirat, així tan polida, tan plena d'aire i de llum, pensant en totes les despeses dutes a terme, en Granella gairebé plorava de ràbia i de pena.

Doncs bé, s'hi va fer portar un llit, una calaixera, un rentamans i algunes cadires, que va col·locar en una de les moltes habitacions buides; i, en arribar el vespre, després de passejar-se pel barri per mostrar a tothom que mantenia la seva paraula, se n'anà a dormir sol en aquella seva pobre casa desacreditada.

La gent del barri s'adonà que anava armat amb dues pistoles. I per què?

Si la casa hagués estat amenaçada pels lladres, doncs sí, aquelles dues pistoles li haurien fet servei, i els hauria pogut dir que se les enduia per precaució. Però, contra els esperits, de què dintre li servirien? Mmm!

Durant el judici, s'havia fet un tip de riure tan gran que el seu ample rostre sanguini encara conservava el rastre d'aquell riure.

En el fons, en el fons, però... sí, sentia una mena de raurau irritant a l'estómac per culpa de tots aquells discursos que s'havien pronunciat, per culpa de tota aquella xerrameca de l'advocat Zummo.

Renoi, quanta gent, fins i tot gent formal, sense prejudicis, que davant d'ell havia declarat tants cops que no creia en falòrnies com aquella, ara, envalentida per la fervorosa declaració de fe de l'advocat Zummo i per l'autoritat dels noms esmentats i les proves documentals, tot d'una no havia començat a admetre que..., sí, en el fons,

alguna cosa certa hi podia haver, hi devia haver, en aquelles *experiències...* (exacte, ara experiències, ja no falòrnies com abans!).

I això no era tot. Un dels mateixos jutges, després de la sentència, en sortir del tribunal s'havia atansat a l'advocat Zummo que encara treia foc pels queixals i —sí, senyors— li havia admès personalment que no pocs fets referits en determinats diaris, amb l'aval dels testimonis irrefutables de famosos científics, l'havien trasbalsat, sens dubte! I, a més, també li havia explicat que una seva germana, casada a Roma, des de petita, un o dos cops l'any, a plena llum del dia, quan estava sola, rebia la visita —així ho assegurava ella— d'un homenet pèl-roig i misteriós, que li confiava moltes coses i fins i tot li portava regals curiosos...

Hom es pot imaginar en Zummo, davant d'una declaració com aquella, després d'una sentència contrària! I aleshores aquell imbècil de jutge es limità a arronsar les espatlles i li va dir:

—Però, com vostè comprendrà, benvolgut advocat, tal com estan les coses...

En resum, tota la ciutadania havia quedat profundament impressionada per les afirmacions i les revelacions d'en Zummo. I ara en Granella se sentia sol: sol i enrabiat, com si tothom l'hagués abandonat, covardament.

La visió de l'esplanada deserta —darrere la qual l'elevat turó sobre el qual s'alça la ciutat cau en un pendent molt pronunciat sobre una àmplia vall—, amb aquell únic fanal, la flameta del qual vacil·lava com si estigués espantada per la densa foscor que pujava de la vall, certament no estava feta per aixecar la moral d'un home amb la imaginació una mica alterada. Ni tampoc l'hi pogué aixecar gaire més la flama d'una única espelma d'estearina, la qual —qui sap per quina raó— espurnejava mentre cremava, com si algú hi bufés a sobre per apagar-la. (En Granella no s'adonava que brufola-

va com un cavall, i que era ell qui bufava sobre l'espelma amb els narius.)

Mentre travessava les moltes cambres buides, silencioses, ressonants, per entrar en aquella on havia disposat els pocs mobles, va clavar l'esguard sobre la flama tremolosa, que protegia amb una mà, per no veure l'ombra del seu cos monstruosament engrandida, fugint per les parets i pel terra.

El llit, les cadires, la calaixera, el rentamans li van semblar com perduts dins d'aquella habitació acabada de reformar. Va posar l'espelma sobre la calaixera, obligant-se a no mirar cap a la porta, darrere la qual les altres estances buides havien quedat a les fosques. El cor li batejava amb força. Estava completament amarat de suor.

Què podia fer ara? Primer de tot, tancar aquella porta i passar-hi la balda. Sí, perquè sempre, per costum, abans d'anar-se'n al llit, es tancava a la seva habitació així. És cert que ara, a l'altra banda, no hi havia ningú, però..., ja se sap, els costums! Mentrestant, però, per què havia tornat a agafar l'espelma per anar a tancar la porta de la mateixa habitació? Ah..., ja, per distracció!

No estaria bé, ara, obrir una mica el balcó? Uf, s'asfixiava de calor allà dins... I, a més, encara feia olor de vernís... Sí, sí, una miqueta el balcó. I mentre es ventilava la cambra, es faria el llit amb els llençols que s'havia portat.

Així ho va fer. Però, quan tot just estirava el llençol de baix sobre el matalàs, li va semblar sentir com si algú truqués a la porta. Se li van posar els cabells de punta, una esgarrifança li va recórrer l'espina, com una punyalada clavada a traïció. Semblava com si el pom del capçal de ferro del llit hagués picat contra la paret. Esperà una estona, amb el cor accelerat. Silenci! Tanmateix, aquell silenci li semblà misteriosament animat...

En Granella va fer el cor fort, arrufà les celles, es va

treure del cinturó una de les pistoles, tornà a agafar l'espelma, obrí la porta i, amb els cabells de punta, cridà:

—Qui hi ha?

La seva veuassa retrunyí ombrívolament per les habitacions buides. I aquell retruny féu retrocedir en Granella. Però de seguida es va refer; va picar de peus a terra; estirà el braç, tot empunyant la pistola. Esperà una estona, després es posà a inspeccionar des del llindar l'habitació del costat.

Només hi havia una escala, en aquella cambra, recolzada a la paret contrària; l'escala que havien fet servir els operaris per empaperar les habitacions. Res més. En canvi, sí, no hi podia haver cap dubte: el pom de la capçalera del llit havia picat contra la paret.

I en Granella tornà a entrar al dormitori, però amb els membres de sobte relaxats i tan feixucs que de moment no tingué esma per tornar a fer-se el llit. Va agafar una cadira i anà a seure al balcó, a la fresca.

—Zri!

Coi de ratpenat! Perquè de seguida va reconèixer que allò era un esgarip de ratpenat atret per la llum de l'espelma que cremava a l'habitació. I es va riure de la por que, aquest cop, no havia tingut, i alçà els ulls per distingir en la foscor el voleteig del ratpenat. Mentrestant, de la habitació li arribà un cruixit a les orelles. De seguida s'adonà, però, que aquell cruixit era de l'empaperat de feia poc, i ho trobà d'allò més divertit! Ah, així els esperits eren ben jocosos... Si no fos perquè, quan es girà, tot somrient, per mirar dins de la cambra, va veure... Al principi no va entendre bé de què es tractava: es posà dret d'un salt, terroritzat; reculà i s'aferirà a la barana del balcó. Una llengua descomunal, blanca, s'anava allargant silenciosament per tot el terra, des de la porta de l'altra habitació, que havia quedat oberta!

Maleït, maleït, mil cops maleït! Era un rotllo de paper pintat, un rotllo de paper pintat que segurament els operaris

havien deixat allí, al capdamunt de l'escala... Però qui l'havia fet caure d'allà i després l'havia fet lliscar d'aquella manera, desenrotllant-se al llarg del terra de dues habitacions, enfilant perfectament la porta oberta?

En Granella no va poder més. Va tornar a entrar amb la cadira, tancà amb fúria el balcó, agafà el barret i l'espelma i tocà el dos escales avall. Obrí lentament la porta del carrer i mirà cap a l'esplanada. Ningú a la vista! Estirà la porta cap a ell i, enganxat a la paret de la casa, s'esmunyí de pressa pel carreró de fora de les muralles cap a la foscor.

Havia de perdre la salut, per amor a la casa? Tot era culpa de la seva imaginació alterada, sí; no podia ser res més..., després de totes aquelles enraonies. Li aniria bé passar una nit al ras, amb aquella calor.

D'altra banda, la nit era molt curta. A trenc d'alba tornaria a casa. De dia, amb totes les finestres obertes, segur que ja no tindria aquella por tan estúpida; i quan de nou arribés la nit, després d'haver-li agafat confiança, a la casa, se sentiria sens dubte més tranquil, què diantre! S'havia equivocat, sí, anant-hi a dormir així, sense més ni més, per una bravata. Demà al vespre...

En Granella creia que ningú no s'havia adonat de la seva fugida. Però en aquell magatzem de davant de la casa, un tragner que hi havia fet nit el va veure sortir amb tanta por i tanta cautela, i després el va veure tornar a entrar a trenc d'alba. Impressionat pel fet i per aquell estrany comportament, el tragner ho comentà a algunes persones del veïnat que, el dia abans, havien anat a testificar en favor dels Piccirilli. Aleshores aquests testimonis van anar amb gran secret a casa de l'advocat Zummo per anunciar-li la fugida d'en Granella esporuguit.

En Zummo va acollir la notícia amb exultació.

—Ja us ho deia, jo! —els va cridar amb uns ulls que treien flames—. Us juro, senyors meus, que ja ho sabia. I hi

comptava. Faré que els Piccirilli apel·lin, i em valdré del mateix testimoni d'en Granella! Ara ens toca a nosaltres! Tots d'acord, oi, senyors?

De seguida maquinà, per a aquella mateixa nit, el parany. Cinc o sis i ell, cinc o sis; no havien de ser més! Es tractava d'amagar-se en aquell magatzem sense que en Granella se n'adonés. I tots muts i a la gàbia, sobretot! Sense dir res a ningú al llarg de tot el dia.

—Jureu-ho!

—Ho jurem!

Una satisfacció més viva que aquella, a en Zummo, no li podia donar l'exercici de la seva feina d'advocat! Aquella mateixa nit, poc després de les onze, va sorprendre en Granella quan sortia descalç pel portal de casa seva, precisament descalç, aquella nit, en mànigues de camisa, amb les sabates i l'americana en una mà, mentre amb l'altra s'aguantava contra la panxa els pantalons que, vençut per la por, no havia tingut temps de cordar-se.

Se li abraonà al damunt, des de la foscor, com un tigre, tot cridant-li:

—Bona passejada, Granella!

El pobre home, davant dels riures desencaixats dels que s'havien apostat amb en Zummo, deixà caure les sabates de la mà, primer l'una i després l'altra; i va romandre, amb les espatlles contra la paret, humiliat, atònit fins i tot.

—Hi creus ara, imbècil, en l'ànima immortal? —li va rugir en Zummo, mentre el sacsejava, agafant-lo de la pitrera—. La cega justícia et va donar la raó, però tu ara has obert els ulls. Què has vist? Parla!

Però el pobre Granella, tremolant de cap a peus, plorava, i no podia dir res.

